

SOBA

Oluja je postajala sve silnija. Vetar je duvao kroz lišće topola pognutih u jednom neprekidnom drhtanju. Ceo kvart je utonuo u mrak. Nestanak struje. Kiša je padala sa zvukom bubnjanja doboša po krovovima automobila parkiranih duž avenije. Rešetke slivnika nisu više uspevala da progutaju bujice vode koje su izbljuvavali oluci. Sasvim blizu, jedna munja se u deliću sekunde ukruti na pobesnelom nebu i obasja celu sobu.

Gipsani anđeo se nasmeši na stropu. Zatvorenik jedne cvetne girlande od štukature koja ga zadržava u njegovom uglu. Ruke pružene u pozdrav ka svojoj trojici braće blizanaca od kojih svaki čuva po jedan ugaio stropa. Jedan drži violinu, drugi harfu, treći flautu, dok poslednji spušta svoju praznu šaku na srce. Njihova nema sonata već dugo traje. Godine prašine i nikotina su požutele njihova krila, pomutile sjaj njihovih osmeha. Niko više ne obraća pažnju na njih. Izdignuti su suviše visoko da bi se ono malo ljudskih duša koje prolaze kroz sobu zainteresovalo za njih.

Pa ipak, devojčica koja ih je prvi put videla provela je sate posmatrajući ih, pokušavajući da odgonetne zašto se smeškaju tako setno, da ih zamisli kako lete po sobi, noću, kada čak i odrasli spavaju i kada ih niko ne može videti.

Jednog dana se popela na lestvice da prouči izbliza harfistu. Iz tog vidika, anđeo je bio manje lep. Svi zglobovi njegovog gipsanog tela, sve nesavršenosti njegove kože obojene na brzinu, prostački zglavci koji su ga držali zakačenog za strop, suviše kruti nabori njegove haljine, sve te mane su se pojavljivale kada bi mu se suviše približili. Naročito njegove oči, koje, viđene odozdo, izgledaše kao da gledaju pronicljivo na sve strane odjednom, njegove oči bile su samo dve gipsane brazde, dve nejednake sfere prokopane u sredini, apstraktni oblici u kojima nije živeo nikakav pogled, ni najmanja iskra inteligencije ili vragolanstva. Pošto je odložila lestvice, devojčica nikada više nije pogledala strop sobe. Imala je jedva sedam godina a već više nije verovala u anđele.

Luster okačen na sredini stropa liči na džinovsku zatvorenu lalu, zasadenu naopačke. To je jedan složeni skup čelika i obojenog stakla koji se preplicu sa vegetativnom gipkošću. Posmatrano odozdo središte lusterale ima u sebi nešto bestidno. Jedan grlic sa nejednakim obrubom, nešto poput nozdrve, vulve ili otečenog anusa. A ipak odatle kulja svetlost. Ili barem kada nema prekida struje kao što je to sada slučaj. U sirovom blešku munje, luster je postao proziran dopuštajući nam da odgonetnemo njegove unutrašnje organe: trapez od čelične žice, zamršeni strujni provodnik, sijalica od šezdeset vati blago ukrivo zavrnutu. Radi li još uvek? Misterija. Već odavno je jedina svetlost koja se koristi u sobi ona toplija, intimnija svetlost noćne lampe.

Kiklopsko i ukočeno oko lusterale moglo je da posmatra samo stopala spavača koji su se smenjivali na krevetu ispod njega; mala stopala zimogrožljive žene skrivena pod pokrivačem, široka, lepezasta muška stopala koja vire ispod čaršava koje su proburazili, sve nezamislive kombinacije dva para isprepletanih stopala, napeti i drhtavi nožni prsti maj-

ke koja se porađa, stopala užurbanog ljubavnika koji nije imao vremena da svuče čarape, nokti kakve ljubavnice bez srca nalakirani u vrišteće ružičasto, ukrućeni i pomodreli tabani pokojnika.

Senka lustera na zidu liči na čeljusti dinosaurusu ili na cepelin u slobodnom padu. Ta silueta nije ni u kakvoj vezi sa podlogom cvetne tapete na kojoj se ocrtava. Uvelim ružama se vraća malo boje i života u nasilnoj svetlosti munje. Njihova tri razgovetna buketa se ređaju sa vrtoglavom pravilnošću na četiri zida sobe. Samo ragastov vrata i okviri prozora prekidaju ponavljanje njihovih motiva i mestimično presecaju nekoliko ruža lišavajući ih tako iluzije njihovog obima.

U blizini vrata se između dva buketa umetnula jedna velika braonkasta mrlja. Ko se seća šta ju je prouzrokovalo? Dečija nespretnost možda, šolja bele kafe kobno lansirana na zid jednog Uskršnjeg jutra ili za Dan majki kada su uzbuđena deca poželela da iznenade svoje još uspavane roditelje doručkom u krevetu; ili pak kutijica sa pomadom koja se tu razbila pošto je promašila metu za vreme kakve novogodišnje svade... Mrlja ostaje nema i sačuvaće svoju tajnu sve dok je ne prekrije novi sloj tapeta.

Polje ruža naspram prozora u velikom delu nestaje pod masom jednog impozantnog ormana od orahovine. Dva krila sa strane su identična dok je središnje šire, zastakljeno. Izrez vitrine evocira istovremeno stablo drveta stilizovano u svom donjem delu i kupolu džamije na njenom vrhu. Jedan teški purpurni plišani zastor, okačen u unutrašnjosti vitrine, zaklanja sadržaj ormana. Nagađamo da tu unutra moraju biti večernje haljine, tamno odelo za venčanja i zvanične večeri, toliko oveštali kostimi da bi sigurno ponovo bili u modi, puloveri od kašmira izlazani na laktovima, svilene bluze izbledele boja, jedna istočnjačka kućna haljina sa zmajem koji se propinje bljujući vatru, a zatim svi oni korisni komadi odeće koje nikada ne primećujemo, toliko se podrazumevaju, koje navlačimo na sebe u ravnodušnoj intimnosti jutra, sokne, čarape, gaćice, grudnjaci, maramice, potkošulje. Neki od tih odevnih predmeta ne mogu više da se nose, bilo zato što se njihov vlasnik ugojio ili smršao ili je pritisak godina zgrbio njegova ramena, smanjio njegov rast, skvrčio njegovu siluetu. Međutim, ovi siroti ostaci tkanine ostaju zatvoreni u jednoj uštirkanoj disciplini na prečagama polica ili obešeni na bakarne vešalice poput uspomena kojih ne želimo da se rešimo, opipljivi dokazi postojanja prošlosti, oznake koje služe da se izmeri dubina vremena. "Imala sam trideset godina kada sam nosila tu haljinu". "Poslednji put kada sam obukao to odelo bila je 19..." I bezazleni ostatak grudnjaka ili okovratnika iznenada oživljava čitavo jedno doba.

Bili smo mladi. Život je bio tako lagodan! Ništa nije bilo važno osim zabave, osim uživanja u sadašnjem trenutku. Sećanje iz tih vremena je zadržalo u svojim suviše omlitavelim mrežama samo dronjke sreće, prolećna jutra puna tvrdoглаvog mirisa ranog cveća ili pobjednički poj ptica oslobođenih martovskog mraza. Imali smo dvadeset godina. Naša tela su bila lepa i bili smo robovi natovareni njihovim željama. Imali smo dvadeset godina i mislili da ćemo zauvek imati dvadeset. Preživljavali smo sve neumerenosti. Alkohol je bio zamenio krv u našim venama. Naše glave su nestajale u oblacima dima. Ljubav nas je oplodavala svojim prodornim drhtajem radosti. Nije nam se spavalo. Nismo bili gladni. Prezirali smo starce zalepljene za njihove predrasude i njihove štedne knjižice. Da, ti kratki trenuci bezbrižnosti su zapravo postojali! Uspomena na njih ostaje za-

kačena za tu skoro providnu indijsku haljinu, za tu jarkožutu košulju izvezdanu egzotičnim cvećem, koje jedva naziremo u hrpi tamnih poslovnih odela, računovođinih uniformi koje u polutama ormana guše tkaninu iluzija u prolazu.

Jedna leptir mašna tužno visi na kukici. Njena krila od plave svile su izgubila svoj sjaj i ostaju ukopana u očajničkom pokušaju da pronađu dah koji će ih nanovo poneti. Oh, kako je lepo leteo, taj lepi plavetni leptir, kružeći u vrtoglavim valcerima zbog kojih su njegovi kavaljeri gubili razum. Bili smo tada naduvani od pretenzija, gordi toliko da su nam grudi pucale. Ta svilena krpica u ekstazi na glasnica dozvoljavala je sve smelosti osvajača, sigurnog u svoj šarm i svoju moć. A dugačka crna haljina, preterano dekoltirana spreda i pozadi koja ga je iz daljine pratila sladostrasnim pokretima meduze, izludivala je sva čula oko sebe. Telo uz koje se priljublivala već više nije bilo onaj naivni predmet adolescentskog zadovoljstva, već užasno britko oružje koje probadaše srca kako bi ih ubilo od požude, od ljubomore ili prezira.

Tako su nagomilani u tom ormanu svi slojevi životnih razdoblja. Na čas neka crnina, trudnička haljina, marama u kojoj još uvek snevaju zameci neke uporne bolesti, podvlače pasuse tih života konzerviranih u ovom sarkofagu od orahovine.

Jastučići lavande uglavljeni ovde-onda među naslagama odeće ne uspevaju da prekriju istovremeno sladak i opor miris nostalgije i žalosti koji kuži orman i širi se celom prostorijom. Tuga i bol ostavljaju više tragova u atmosferi nego što to mogu učiniti krhki mirisi sreće.

Buket suvog cveća nataknut u bronzanu vazuu na komodi se takođe natopio ovim parfemom prošlosti. Ko je mogao pokloniti ovo egzotično cveće tako senzualnih oblina? I ko ga je mogao primiti? Ljubavni poklon ili mučni gest pristojnosti za neku prigodnu posetu?

U zaklonu rupičastog kišobrana koji pravi osušeni buket, skupila se gomila neobičnih predmeta: kutijice, staklene životinjice, dečji radovi, neispravne naprave, jedna zelena sveća nikada upaljena, lakirani obluci, ogrlice od školjki, heklani ukrasni podmetači, jedna kristalna kugla toliko musava da u njoj budućnost nikada nije mogla da se prikaže, jedan plišani zeka, porcelanska šolja napunjena dadiljinim šnalama, ručni sat koji je izgubio svoje kazaljke, jedna medalja, vrč od kalaja na kom je pompežno ugraviran monogram AB, jedna španska igračica, jedan londonski taksi, jedan Ajfelov toranj, Mocartova bista.

Sve te stvari bez vidljivog interesa izložene su poput dragocenih relikvija. Bez sumnje sve one imaju svoju istoriju i značenje za onoga koji ih je tako brižljivo rasporedio po nekom sledu čija je logika samo njemu poznata. Detektiv bi verovatno otkrio otiske prstiju koji prekrivaju bočicu od mrkog stakla u kom se smeši gipsani odraz Volfganga Amadeusa i koja je mogla sadržati sredstvo za uspavlivanje ili otrov. Travar bi, pak, na osnovu mirisa bočice identifikovao nekakav banalni laksativni eliksir. Šta god bilo, bočica je prazna i skuplja prašinu kao i sve ostale drangulije na komodi.

Čudnog li komada nameštaja, ta komoda! Njen stil okleva između iskreno rustičnog i stidljivo carskog. Pozlata ručki prevučena patinom, pohabana, naprsla na mestima ogoljavajući mesing nagrizen rdom. Gornja fioka se teško zatvara. To je ona koja je najviše korišćena. Sadrži porodična blaga: nakit, sve redom manje-više patvoreni dragulji, dvo-

gled za pozorište, jednu limenu škrinjicu na čijem dnu se gužva nekoliko novčanica, dugmad za manžetne presvučena sedefom, jedan zlatni novčić, par sunčanih naočara od kornjačevine, sve u svemu ništa zbog čega bi vredelo opljačkati kuću.

Jedan prsten od potamnelog srebra ukrašen lapis-lazulijem smešten je u ugao fioke, po strani od ostalih ukrasa. Njegovo lepo oko smirujuće plave boje bilo je svedok neprestanih svada koje su se vodile oko njega. Sve žene iz porodice, majka, kćer, svekrva, snaja, dve tetke pa čak i služavka htele su da ga prisvoje. Ne zato što je bio od velike vrednosti već zato što je bio predodređen da donese sreću svom vlasniku. Legenda je kazivala u stvari da je taj prsten jednoj prabaki iz porodice poklonila neka ruska vojvotkinja u znak zahvalnosti što ju je ova spasila od sigurnog davljenja u vodama Lemana. Prabaka, koja je bila tek slabo ubedljiva pevačica opereta, od tog dana je doživela priznanje i slavu koji su mnoge začudili. Samo jednu godinu kasnije udala se za jednog od najbogatijih trgovaca vinom iz Lavoja. Zatim se priča o prstenu komplikovala. Od vanbračne kćerke do polusestre, od razvoda do osporavanih nasledstava, njegov trag je teško pratiti i njegove čarobne vrline kao da su se pomalo iscrple. Pa ipak su se generacije otimala o njega i jednog od narednih dana će jedna ruka drhteći od uzbuđenja doći bez sumnje da ga ukrade iz fioke komode.

Druga fioka je blago otvorena. Tu su na dve gomile brižljivo složeni albumi sa fotografijama, po redu koji se čini hronološki.

Najstariji, obloženi kožom obeleženom stotinama prstiju koji su ih držali, čuvaju fotografije veoma malog formata, crno-bele, ili pre sive i oker – hromatski doprinos vremena – porodičnih predaka; onih koje nikada nismo upoznali, onih čija smo imena zabavili, onih iz drugog stoleća. Gospoda ispršenih torzoa razmeću se s ponosom svojom debljinom i svojom bradom sveže potkresanom za tu priliku, sve fiksirajući kameru jednim arogantnim okom. Dame, uvek u najboljoj toaleti, zaklonjene širokim šeširima sa cvetovima i čipkastim suncobranima, poziraju u sanjalačkom stavu, zenica odlutalih u neki ugao neba od kog kao da se nadaju kakvom čudu. Svi ti minijturni portreti u njihovim čipkastim okvirima sličnim poštanskim markicama zauvek nam stvaraju lažnu predstavu o tim ljudima čiji smo izdanak. I oni su živeli u jednom svetu punom boja i pokreta. Poput nas, oni su živeli, voleli, patili. Taj mladi čovek sa velikim brkovima ozbiljnog izgleda takođe je umeo ponekad da se nasmeši. Ta stroga matrona u crnom je nežno ljubila usne svojih ljubavnika i čela svoje dece. Taj pukovnik u paradnoj uniformi nije stalno pravio tu prezrivu grimasu. Bio je možda nekakav bonvivan, uvek raspoložen za dobru čašicu ili izlet u neku "kuću". A šta se desilo s tom debelom ženicom koja deluje zauvek uronjena u svoju nemu meditaciju? Nije li ona, u svom životu van objektivna, bila jedna užasna brbljuša, histerična guja koju ne drži mesto? Čak i životinje deluju nestvarno, kao da ih je punio nekakav netalentovani taksidermista. Ko bi poverovao da je ovo pomeransko psetance zaista kevtalo u slavu povratka svoje gazdarice ili se pokakilo pod platanima duž avenije. Jadni živi stvorovi iz prošlosti osuđeni na ukipljenost bez mogućnosti da makar jednom namignu okom u njihovoj jednoličnoj vasseljeni sivila!

U sledećem albumu se pojavljuju poznatija lica: lica dedova koje otkrivamo mlade, dok su u skloništu našeg sećanja samo starci. Klišeji su se povećali, neki snimci su urađeni napolju. Prepoznajemo neku fasadu, jedan ugao vrta, nekakav poznati pejzaž. Jed-

no minuciozno pero je ispisalo ovde-onda neki datum, ime, komentar: "Gštad, 18. jun 1928.", "poseta opata Ponseaa", "putovanje u Pariz", "rođendan tetke Gertrude u Marliju", "1,50m snega za Božić!", "tata ispred Jungfrau"... Sada se sve osobe smeju. Počinjemo da hvatamo lukavstvo fotografije koja im je ukrala samo nekoliko delića trenutka njihovih života i koja je nama ostavila da pogodimo sve one milijarde drugih trenutaka od kojih beše sačinjeno njihovo postojanje između dva snimka.

Zatim, u nizu uvezanih stranica pojavljuju se prve fotografije u boji. Tužne boje oduvane neprimetnim dahom vremena; ili pak jarko drečeći tonovi koji, želeći da daju život komadima papira koji boje, čine od njih samo jednu svitu smešnih karikatura zasićenom žutom, vatrenocrvenom i zelenom koja prelazi u braon, kao da je film bio daltonista.

Subjekti koji poziraju su retki. Već je počela vladavina trenutka. Začudo, svi ti manje-više mutni portreti, te prekomerno eksponirane siluete, te senke loše kadriranih bića, te oči crvene od blica, ti segmenti ukradenih pokreta u čijim uglovima je, poput pomračenog sunca, ostao utisnut otisak prsta nespretnog lovca na slike, svi ti bezazleni fragmenti vremena iščupani stisku večnosti slučajnim pritiskom dugmeta na aparatu deluju uklipljeni, nemi, mrtvi, ako ih uporedimo sa klišeima mudro postavljenim na scenu i pod svetlost u prvim albumima. Pri čemu umetnost ostaje snažnija od evolucije tehnike. Dajte najobičniju olovku nekom slikaru i on će iz nje izvući više čudesa nego neki obični glupak koji na svojim zacrvenelim grudima čoveka na odmoru nosi poslednji krik digitalne kamere. Ne postaje se pesnik zato što koristimo pisaću mašinu ili program za obradu teksta (tekst mora biti zaista zapušten da bi ga morali tako obrađivati).

Neke fotografije nedostaju. Od njih su na požutelim stranicama ostale samo svetlije pravougaone konture i četiri tačke od lepka. Čitave stranice su iščupane, takvom silinom s obzirom na nepravilne zupčaste rese koje su ostavile za sobom. Ko ih je iščupao? Šta su uradili sa tim dokazima? Uništili ih spaljivanjem? Poklonili? Iskoristili za ucenu?

Poslednja fioka je zaključana a ključ je nemoguće pronaći. Preskočimo! Sačuvaće svoju tajnu.

Bela senka lebdi nad jednom otvorenom knjigom, polegnutom poput ranjene ptice na stolici pored komode. To je jedan noćni leptir kog je munja iznenadila na čitanju. Došao je da pozdravi srodnika zarobljenog u tekstu tog pisca entomologiste koji duguje svoju slavu skandalu izazvanom nestašlucima šiparice nimfomanke čije ime, odštampano velikim slovima krvavocrvene boje, prlja omot knjige. Sirota zaslepljena životinjica obrušava se na jedan od veštačkih buketa tapeta. Hoće li imati vremena da preusmeri svoju putanju kada odjekne grom i kada prolazni reflektor munje više ne bude osvetljavao sobu, ili će se razbiti o ravno razočarenje jedne ruže bez mirisa?

Kraj nogu stolice, u uglu potpuno pohabanog orijentalnog tepiha, nalazi se telefon. Reč je o starom modelu sa kružnim brojačnikom. Oker boje, tip telefona koji koriste, zaglavljajući ga pod mišku, filmske zvezde iz šezdesetih godina. Središnja pločica sadrži važne brojeve (policija, vatrogasci, hitna), ali začudo, na njoj nema broja pretplatnika. Ono što očigledno najviše iznenađuje jeste podignuta slušalica. Leži sa strane, na kraju spiralne žice, neumorno ispuštajući zvuk električnog registra. Zašto je spala? Ko je bio s druge strane žice? Još pitanja na koja nećemo moći odgovoriti u suviše kratkoj svetlosnoj pazuzi koju nam je dopustila nebeska vatra.

Na noćnom stočiću sa desne strane, radio-budilnik sa sjajnim kristalima čiji se moderizam ne slaže sa ostatkom dekora u sobi, pokazuje "00:02". Prekidač na budilniku nije aktiviran. Bez sumnje će se spavati do kasno. Tri bočice drže stražu pored budilnika. Četvrta je polegnuta ispred postolja noćne lampe. Prazna je i njen čep je nestao. Nema etiketu. Jedna od plavih pilula koje je sadržavala otkotrljala se do vrha jedne od dve papuče, jadne bledožute stvarčice u kojima su utisnuti crni tragovi prstiju i pete, zaustavljene na pola puta pod krevetom obrazujući jedno "V" koje nišani odškrinuti prozor oko kog igraju, poput duhova, dugačke bele zavese.

Da li je ova bočica u srodstvu sa onom na komodi? Laboratorijska analiza će to odrediti. Na tom noćnom stočiću ima još i jedna čaša vode napunjena do vrha, jedan naprstak, jedan zlatni ručni sat zaustavljen na osam i pet i srce jabuke koje je sigurno staro dva dana sudeći po njegovoj tamnobraon boji. Svojom osušenom senkom ono zaklanja nekoliko redaka napisanih na jednom parčetu papira na kvadratiće na kom je ostavljeno.

Iznad kreveta se teško nagnije jedan okvir sav u pozlaćenim navojima. U njemu Tintoretova "Suzana i starci". Nagnuta glava starog voajera u prednjem planu pokušava, u jednom bolnom naporu njegovog vrata ukočenog reumom, da pročita vreme na budilniku sa noćnog stočića na desnoj strani. Lepa Suzana nežno briše nožni zglobov koji je upravo izvadila iz fontane. Posmatra sebe sa smeškom istovremeno zadovoljnim i zabavljenim u ogledalu postavljenom na rubu bazena. Ali u stvari izgleda takođe da njen pogled želi da pobegne iz slike da bi sa radoznalošću ispitao jedini predmet koji se nalazi na noćnom stočiću sa leve strane: malu usnu harmoniku. Što se tiče starca u pozadini, on u masivima ukrajskog bilja traži tragove nekog hipotetičnog krivca. Svetlost munje pali uznemirujući odsjaj zlobe u očima tri lika. Skoro da imamo utisak da jedno drugom namiguju, kao da su vremenom postali stari saučesnici igrajući neumorno jednu istu scenu. Pogled Suzane, nedužne žrtve, deluje odjednom kao najmanje nedužan. Jeste li videli lepoticu kako nabira usne u podsmeš? Jeste li primetili njen kažiprst koji se podigao da bi nam pokazao nešto na zidu naspram? Njen kažiprst ukazuje tačno na malo okruglo i blago ispupčeno ogledalo koje hladno posmatra sobu svojim staklenim okom, zabodeno poput periskopa usred jednog buketa ruža. Sve se ponovo da videti u njegovom okruglom odrazu: heruvimi zalepljeni za strop, luster, orman, komoda i njena armija drangulija, zebrašte pruge munje na prozoru, podignuti telefon, prazna bočica, usna harmonika, i, u poslednjem deliću sekunde svetlosti, polegnuto telo s prekrštenim rukama na velikom razmeštenom krevetu. Odjednom se ogledalo zamračuje. Jedan senoviti kapak se upravo sklopio nad njim.

Soba ostade utonula u mrak. Samo dugačke bele zavese talasane naglim vihorom i još uvek natopljene svetlošću munje pokušavaše da obasjaju sobnu tminu. Ne beše više ničega osim ravnomernog i ledenog zvuka kiše na asfaltu, zatim grom zagrme u daljini ogromnom bukom kao da se nebo rascepalo u parčice nad predgrađima.

Beše to bez sumnje najsilnija oluja sezone.

(S francuskog prevela Katarina Koprivšek)